

*До разової спеціалізованої ради _____
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77)*

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента КОБРИНА
Володимира Степановича на дисертацію ДАВИДЕНКА Пилипа
Олександровича на тему «Механізм забезпечення конституційних прав
людини в умовах воєнного стану» поданої для здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота на тему: «Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану» виявляє велике суспільне значення для розвитку правової теорії та практики в контексті повномасштабної війни проти Української держави з боку держави-агресора Російської Федерації. Розгляд цієї теми має критичне значення для подальшого розвитку конституційно-правових принципів, зокрема у виняткових умовах воєнного стану.

У сучасному соціумі обмеження прав та свобод особи може бути необхідним кроком для захисту загального блага та інших соціальних цінностей в умовах воєнного стану. Зазначимо, що Конституція України передбачає можливість введення обмежень в рамках воєнного або надзвичайного стану, вказуючи чіткі межі та строк їхньої дії. Проте, важливо враховувати, що фундаментальні права та свободи, закріплені в Конституції України, залишаються невід'ємними.

У світлі боротьби з державою-агресором, необхідність введення обмежень виявляється як необхідна складова для забезпечення національної безпеки. Таке втручання повинно бути чітко закріплене в Конституції України та відповідати міжнародним стандартам, які прийняла Україна. Важливо

забезпечити баланс між потребою в захисті держави та збереженням прав та свобод громадян в умовах воєнного конфлікту.

Ключовою метою цієї дисертації є розгляд і обґрунтування надважливих питань, що виходять за рамки теоретичних розважань, адаптуючи концепції конституційного права до реальних викликів воєнного стану. Такий глибокий та гармонійний підхід дозволив досягти високого наукового рівня та сприятиме подальшому розвитку української конституційно-правової науки.

Текст дисертації свідчить про глибоке розуміння автором тематики, логічну конструкцію, аналітичні та доктринально підкріплені навички, підтверджує успішне вирішення поставленої мети та розкриття складної і малодослідженої проблематики, актуальної для науки конституційного права.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Глибокий аналіз обраної тематики дисертації, що включає в себе ретельне вивчення аргументованості різних позицій, логіки викладення матеріалу та змістовності висновків, дозволяє з упевненістю стверджувати, що концепцію дослідження, спрямовану на вирішення питань конституційно-правових підстав обмеження державними органами прав і свобод людини та громадянина в умовах воєнного стану, було ретельно розкрито автором.

Представлена до захисту дисертаційна робота висуває завдання комплексного дослідження стану додержання конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану, а також розробку проблем вимушеного обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина під час застосування відповідного правового режиму. Такий підхід передбачає формулювання конкретних пропозицій щодо узгодження таких обмежень із вимогами конституційних засад та міжнародних стандартів з прав людини.

Досягнення цієї мети обумовлене постановкою та послідовним вирішенням ряду теоретичних та прикладних завдань, зокрема: визначення конституційно-правового статусу правового режиму воєнного стану, його

заходів як інструменту обмеження прав і свобод, розкриття місця та ролі воєнного стану в системі національної безпеки, аналіз сучасного стану та проблем конституційно-правового регулювання відносин під час дії воєнного стану тощо.

Окрім того, дослідження включає в себе конституційно-правовий аналіз підстав та порядку введення правового режиму воєнного стану, розгорнуту характеристику обмежень конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану, а також пропонує напрями удосконалення законодавства України щодо гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина під час застосування відповідного правового режиму. Такий комплексний підхід дозволяє системно реалізувати поставлені завдання, досягти системних висновків та ввести нові положення, які мають важливе значення для розвитку науки конституційного права.

Структура дисертаційної роботи Давиденка Пилипа Олександровича характеризується цілісністю й логічною послідовністю, що свідчить про системність представленого дослідження, а також відображає загальне бачення досліджуваної автором проблеми. Зокрема, як свідчить зміст роботи, в ході наукового пошуку, відповідно до законів формальної та діалектичної логіки, у першому розділі абсолютно закономірно проаналізовано генезис та особливості такого явища, як обмеження конституційних прав і свобод. Зокрема, продемонстровано, що цей феномен існував з давніх часів та супроводжував розвиток державності на всіх етапах у різних специфічних формах. Визначено місце воєнного стану серед інших надзвичайних правових режимів. Досліджено ключові конституційно-правові засади заходів воєнного стану, їх характеристику та диференціацію. Висвітлено вплив основних елементів структури та процедури вжиття заходів воєнного стану на конституційні права і свободи. Приділено увагу значенню заходів воєнного стану для забезпечення конституційних прав і свобод та для національної безпеки.

У другому розділі дисертаційної роботи досліджено та розглянуто позитивні зобов'язання держави у контексті конституційного механізму,

спрямованого на гарантування та захист прав людини в умовах воєнного стану. Системний аналіз цього механізму розкриває не лише обов'язки держави щодо надання гарантій основних конституційних прав та свобод, а й виявляє ефективні заходи захисту, спрямовані на забезпечення найвищого рівня захисту як індивідуальних, так і колективних прав громадян у надзвичайних обставинах.

В аналізі конституційного механізму як системи враховуються позитивні дії та зобов'язання держави, спрямовані на забезпечення гармонійної взаємодії гарантій прав та ефективних заходів захисту, у тому числі в контексті внутрішньо-переміщених осіб. Цей аспект систематично розглядається в умовах воєнного стану, де держава взаємодіє з різними інститутами та механізмами, спрямованими на забезпечення безпеки та свобод громадян, зокрема тих, хто опинився у внутрішньому переміщенні через конфліктні ситуації.

У третьому розділі детально розглядається роль органів публічної влади в механізмі забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. В основу дослідження покладено аналіз діяльності цих органів у виконанні своїх обов'язків щодо забезпечення конституційних гарантій громадян в умовах конфлікту. Зосереджується увага на особливостях функціонування судової системи в умовах воєнного стану. Дослідження висвітлює їхню участь та внесок у забезпеченні конституційних прав та свобод громадян в умовах кризи.

Позитивним аспектом наукового пошуку Давиденка Пилипа Олександровича є вирішення важливої наукової проблеми, пов'язаної з визначенням конституційно-правових підстав обмеження прав і свобод людини та громадянина в умовах воєнного стану та встановленням відповідності цих обмежень конституційним засадам. У роботі використано новаторський підхід, що передбачає комплексне вивчення обмежень конституційних прав і свобод з урахуванням конституційних вимог та міжнародних правових стандартів у галузі прав людини під час надзвичайних правових режимів.

На визначену автором проблему неузгодженості окремих обмежень конституційних прав і свобод з положеннями Конституції України, зокрема, щодо інтернування громадян держави-агресора та військово-квартирної повинності, приділена особлива увага. Виділені автором наукові результати є достовірними та належним чином обґрунтованими.

У дослідженні використано широкий спектр традиційних та новаторських теоретичних підходів національних та зарубіжних наук конституційного права, державознавства та теорії права. Автором опрацьована значна кількість наукових праць з обраної тематики, а також великий обсяг нормативно-правових джерел.

Зроблені за результатами проведеної роботи висновки є ґрунтовними та логічно випливають з поставлених мети і завдань дисертаційного дослідження та ще раз підкреслюють його системність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно плану наукових досліджень кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000966).

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в комплексному та новаторському підході до аналізу конституційного механізму обмеження прав і свобод людини та громадянина в умовах воєнного стану. Давиденко Пилип Олександрович здійснив значний внесок у наукове пізнання, розкриваючи ключові аспекти проблематики та вказуючи на неузгодженість обмежень з конституційними принципами.

Важливим елементом новизни є врахування впливу надзвичайних правових режимів на права людини та громадянина, зокрема в контексті

збройної агресії Російської Федерації проти України. Автор обґрунтовує потребу у посиленні ролі неурядових громадських організацій у механізмі захисту прав в умовах воєнного стану, роблячи акцент на їхньому важливому внеску у вирішення конфліктних ситуацій.

Цікавим, з точки зору наукової новизни, є запропоноване автором доповнення до існуючого механізму введення правового режиму воєнного стану для оперативного протидії збройній агресії шляхом надання Президенту України передчасних (не консумованих) повноважень, що дозволяють ввести в дію відповідний правовий режим на 48 годин до ухвалення відповідного рішення Верховною Радою України.

Також заслуговує на увагу положення дисертації щодо невідповідності окремих обмежень конституційних прав і свобод людини та громадянина під час дії правового режиму воєнного стану положенням Конституції України. Акцентовано увагу на невід'ємному зв'язку між конституційними принципами та міжнародними стандартами у сфері прав людини, розкриваючи протиріччя та неузгодженості в їхньому застосуванні під час надзвичайних обставин.

Серед основних положень дисертації Давиденка Пилипа Олександровича, які виносяться на захист і заслуговують на увагу слід відзначити наступні:

- ґрунтовний аналіз ролі органів публічної влади та судової системи у механізмі гарантування прав людини в умовах воєнного стану. Автор доводить, що органи публічної влади та суди мають важливу роль у забезпеченні безпеки і захисту життя та здоров'я людей, а також у дотриманні конституційних прав і свобод людини, навіть в умовах воєнного стану;

- вагомий вклад у розуміння та аналіз законодавчого забезпечення компенсації за збитки, завдані громадянам внаслідок збройної агресії. Зокрема ретельний аналіз Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених

збройною агресією Російської Федерації проти України» виокремив ключові позитивні аспекти, такі як відшкодування збитків та можливість вибору способу компенсації. Крім того, автор врахував пріоритетне право на отримання компенсації для учасників бойових дій, багатодітних сімей та осіб з інвалідністю I та II груп;

– обґрунтована необхідність посилення ролі неурядових громадських організацій в механізмі захисту прав людини в умовах воєнного стану. Зокрема зазначено, що неурядові громадські організації можуть виступати в якості важливих сторін у процесі контролю за діяльністю владних структур під час збройного конфлікту, сприяючи прозорості та відкритості владних рішень.

Отримані наукові результати демонструють високий рівень аналітичності та критичного підходу автора, а також сприяють розвитку сучасної науки конституційного права та державознавства.

Практичне значення результатів дослідження. У дисертації пропоновані рекомендації, спрямовані на переосмислення механізму захисту прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Запропоновані дисертантом висновки можуть послужити основою для оптимізації законодавства України та поліпшення практики забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану.

Практичне значення отриманих результатів виявляється у теоретико-науковому і практико-прикладному планах. Дисертаційне дослідження може слугувати основою для подальших наукових розвідок з питань забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в умовах воєнного стану. В сфері правотворчості результати можуть бути використані для вдосконалення системи законодавства України, зокрема при внесенні змін до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». У практиці застосування права вони сприяють удосконаленню аспектів гарантування та захисту конституційних прав і свобод людини в умовах вимушеного обмеження через дію воєнного стану.

Висновки дослідження не лише узагальнюють отримані результати, але й володіють потенціалом для подальших наукових розвідок у цій сфері. Особливо цінним є висновок щодо розуміння суті обмежень конституційних прав і свобод у зв'язку з збройними конфліктами, який автор розглядає як сукупність заходів, спрямованих на досягнення загальноприйнятих цілей та суспільного інтересу.

Повнота викладу матеріалів дисертації, у працях, опублікованих автором. Основні положення дисертаційної роботи відображені у 11 наукових публікаціях, з них 4 – у фахових виданнях України, 7 – у тезах доповідей на міжнародних та національних конференціях. Дисертація складається із вступу, 3 розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Зауваження та дискусійні положення дисертації. Даючи загалом високу оцінку дисертаційної роботи Давиденка Пилипа Олександровича на тему: «Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану», відзначаючи юридичну коректність формулювань, чіткість зроблених висновків звертаємо увагу, що окремі положення, твердження та пропозиції носять дискусійний характер і потребують додаткової аргументації.

1. У підрозділі 1.3. дисертаційної роботи автор зазначає, що «залежно від конкретних обставин, воєнний стан може призводити до обмежень у доступі до освіти та охорони здоров'я, обмежень у виконанні ділових та інших професійних обов'язків, а також до обмежень у виконанні релігійних обов'язків». Поряд з тим не приділено належної уваги механізмам обмежень прав людини в умовах воєнного стану за статтею 35 Конституції України, стосовно «права на свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культури і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність» та стосовно співвідношення обов'язку захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України з правами громадян України на свободу світогляду та віросповідання.

2. Автор проводить аналіз інституційної системи, спрямованої на гарантування конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану у підрозділі 3.1 дисертації. Детально розглянуті виключні повноваження таких інституцій, як Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. При цьому згадуючи про органи та посадових осіб органів місцевого самоврядування дисертант не досліджує в повній мірі повноваження сільських, селищних, міських голів, які отримали додаткові права та обов'язки у зв'язку із запровадженням в Україні правового режиму воєнного стану.

3. Одним із висновків дисертації за результатами досліджень у підрозділі 3.2. дисертації є позиція автора, що «подальша оптимізація та діджиталізація зможуть налагодити безперебійну та повну діяльність судів». Повністю підтримуючи таку позицію дисертанта хотілося би уточнити які саме заходи діджиталізації ще потрібно впровадити задля більш ефективної діяльності судової гілки влади та всіх учасників судових спорів, зважаючи на доволі ефективне функціонування на практиці Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний суд».

Відомості про дотримання академічної доброчесності. При детальному розгляді та аналізі дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності, зокрема: академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації досліджень не виявлено. Автором дотримані усі вимоги академічної доброчесності.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Давиденка Пилипа Олександровича на тему: «Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану» є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, яка містить наукову новизну та аргументовані науково-теоретичні положення. Висловлені зауваження свідчать про складність обраної тематики дослідження, необхідність більш глибокого вивчення деяких аспектів

у майбутніх наукових розвідках та не впливають на загальну високу оцінку роботи.

Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів, стилю написання відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44), а її автор, Давиденко Пилип Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузь знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права

Львівського національного університету

імені Івана Франка

Володимир КОБРИН

